

Ηχητική Τέχνη και Ραδιόφωνο

Κεφάλαιο 5

Η Ραδιοφωνική τέχνη στις ΗΠΑ

Τμήμα Μουσικών Σπουδών

Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Δημήτρης Σάββα

2025

Γενικό πλαίσιο

- Στις ΗΠΑ υιοθετείται από πολύ νωρίς το εμπορικό μοντέλο ραδιοφωνίας, σε αντίθεση με το ευρωπαϊκό κρατικό μονοπώλιο.
- Η λογική της ακροαματικότητας και της διαφήμισης αφήνει ελάχιστο χώρο στους πειραματικούς καλλιτέχνες και στην έρευνα μορφής.
- Ο Carlos Chávez (1937) τονίζει ότι οι συνθέτες χρειάζονται πρόσβαση στα τεχνολογικά μέσα (ραδιοφωνικό στούντιο) για να γεννηθούν νέες μορφές τέχνης.
- Ο Orson Welles – The War of the Worlds (1938) αξιοποιεί τη ροή προγράμματος ως σκηνή: η έκτακτη είδηση (breaking news) ως δραματουργική τεχνική, η αληθοφάνεια και οι συνέπειες (πανικός, μετέπειτα περιορισμοί).
- Η κληρονομιά του Welles και το αγοραίο πλαίσιο εμποτίζουν τη ραδιοφωνική τέχνη των ΗΠΑ με αμφισβήτηση και πολιτικό ακτιβισμό απέναντι στην εμπορευματοποίηση και την τυποποίηση του περιεχομένου.

John Cage

- Imaginary Landscape No.1 (1939)
- Imaginary Landscape No.4 (1951)
- Radio Music (1956)
- Roaratorio: An Irish Circus on Finnegans Wake (1979)
- James Joyce, Marcel Duchamp, Erik Satie: Ein Alphabet (1982)
- A House Full of Music (1982)
- HMCIEIX (1984)

Max Neuhaus

- Public Supply (1966)
- Radio Net (1977)

Το «κίνημα της κασέτας» (Cassette culture) και ραδιοφωνική τέχνη

- Τέλη 1970–1980: ανάδυση DIY κουλτούρας που χρησιμοποιεί την κασέτα για ανεξάρτητη παραγωγή και διανομή ήχου, παρακάμπτοντας τη μουσική βιομηχανία.
- Υποδομή δικτύωσης: εγγραφή σε άδειες κασέτες + ταχυδρομική ανταλλαγή → διεθνή δίκτυα, fanzines και περιοδικά· το OP (Evergreen/KAOS-FM) με τη στήλη “Castanets” διευρύνει ραγδαία το δίκτυο.
- Αισθητική: low fidelity ως συνειδητή επιλογή, εκδημοκρατισμός της παραγωγής (αντι-δεξιοτεχνική στάση), πειραματισμός/αυτοσχεδιασμός, εικαστική χειροτεχνία εξωφύλλων.
- Tellus (1983–): «περιοδικό-κασέτα» με θεματικά τεύχη· το #11 (1985) αφιερωμένο στο ραδιόφωνο.

Το «κίνημα της κασέτας» (Cassette culture) και ραδιοφωνική τέχνη

- Σχέση με ραδιοφωνική τέχνη: κοινά αισθητικά πρότυπα (θόρυβος, lo-fi, πειραματισμός), το ραδιόφωνο ως βήμα και μέσο (ιδίως κολλεγιακοί/κοινοτικοί σταθμοί), δικτύωση δημιουργών και κυκλοφορία ραδιο-ειδικών έργων.
- Ορόσημο διάχυσης: «Πρώτο Διεθνές Φεστιβάλ Ραδιοφωνικής Τέχνης» (Δουβλίνο, 1990) με διεθνείς συμμετοχές και αποστολές έργων σε κασέτα.
- Σύνοψη: η κασέτα λειτούργησε ως τεχνολογικός και κοινωνικός μοχλός που ενίσχυσε τη συγκρότηση κοινότητας και ρεπερτορίου ραδιοφωνικής τέχνης εκτός βιομηχανικών θεσμών.

New American Radio

- Τέλη 1970–αρχές 1980: προσιτά μέσα ηχογράφησης και η στροφή της εννοιολογικής τέχνης στον ήχο ενισχύουν τον πειραματισμό κυρίως στα πανεπιστημιακά ραδιόφωνα.
- Μέσα 1980s: διοργανώσεις (Documenta 8, Audio Scene '79, Radio Rethink) εδραιώνουν την αυτοτελή ταυτότητα της ραδιοφωνικής τέχνης.
- New American Radio (1987–1998): εθνική πλατφόρμα παραγωγής και μετάδοσης μέσω NPR· παραγγελίες νέων έργων, επιμέλεια προγράμματος και δίκτυο σταθμών.

New American Radio

- Δημιουργοί: Jacki Apple, Helen Thorington, Frances Dyson, Gregory Whitehead, Charles Amirkhanian· από Καναδά: Dan Lander, Hildegard Westerkamp, Christof Migone.
- Θεωρητικές θέσεις: Whitehead—«αυτόνομο εξηλεκτρισμένο παιχνίδι σωμάτων αγνώστων»· Weiss—διαμεσολάβηση/ζωντανότητα/εμβέλεια και σχέση αόρατου δημιουργού–ακροατή· Apple—ισοτιμία λόγου/μουσικής/ήχου, κινηματογραφική λογική μοντάζ και δημοκρατικό πρόσημο.
- Κληρονομιά: το διατηρημένο αρχείο του NAR αποτελεί βασικό πόρο τεκμηρίωσης, διδασκαλίας και ακροάσεων.

Βιβλιογραφία

- Γαλανόπουλος, Σ., & Μνιέστρης, Α. (2023). *Ηχητική Τέχνη και Ραδιόφωνο* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.